

Sygn. akt III AUa 764/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 kwietnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: SSA Anna Szczepaniak-Cicha (spr.)

Sędziowie: SSA Lucyna Guderska

del. SSO Anna Rodak

Protokolant: st. sekr. sąd. Joanna Sztuka

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 8 kwietnia 2015 r. w Ł.

sprawy **Przedsiębiorstwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przy udziale zainteresowanych J. W., P. W., A. Z., J. Z. i K. Z.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w Ł.**

o podstawę wymiaru składek

na skutek apelacji Przedsiębiorstwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 9 kwietnia 2014 r. sygn. akt VIII U 6631/13

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od Przedsiębiorstwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w Ł. kwotę 660 (sześćset sześćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za drugą instancję.**

Sygn. akt III AUa 764/14

UZASADNIENIE

Decyzjami z dnia 4 października 2013r., nr (...), nr (...), nr (...), nr (...), nr (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. ustalił podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne: emerytalne i rentowe, chorobowe i wypadkowe oraz ubezpieczenie zdrowotne pracowników (...) Spółki z o.o. z siedzibą w K.: J. W. za kwiecień 2009r., czerwiec 2009r., grudzień 2009r., marzec 2010r., czerwiec 2010r., grudzień 2010r., kwiecień 2011r., czerwiec 2011r., grudzień 2011r.; P. W. w miesiącu kwietniu 2009r. i maju 2009r., A. Z. za kwiecień 2009r., lipiec 2009r., grudzień 2009r., marzec 2010r., czerwiec 2010r., grudzień 2010r., kwiecień 2011r., lipiec 2011r. i grudzień 2011r.; J. Z. za kwiecień 2009r., grudzień 2009r., marzec 2010r., sierpień 2010r., grudzień 2010r. i kwiecień 2011r.; K. Z. za kwiecień 2009r., lipiec 2009r., grudzień 2009r., marzec 2010r., lipiec 2010r., grudzień 2010r., kwiecień 2011r., czerwiec 2011r. i grudzień 2011r.

Organ rentowy podniósł, że przeprowadzona kontrola wykazała, iż płatnik składek w latach 2009 - 2011 zanizył wymienione w poszczególnych decyzjach podstawy wymiaru składek, gdyż nie uwzględnił udzielonej tym pracownikom pomocy finansowej i rzeczowej - pieniężnej w postaci bonów towarowych oraz dofinansowania do

wypoczynku letniego, które to świadczenia zostały wypłacone z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych. Organ rentowy argumentował, że świadczenia te nie miały charakteru socjalnego, lecz stanowiły przychód tych pracowników podlegający oskładkowaniu, albowiem sporne świadczenia płatnik przyznawał pracownikom w jednakowej wysokości, bez dokonania indywidualnej analizy sytuacji socjalnej i rodzinnej ubezpieczonych. Wobec powyższego organ rentowy uznał, że należy od tego przychodu w przypadku wskazanych w decyzjach pracowników uiścić składki na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne.

Płatnik składek odwołał się od wymienionych decyzji wnosząc o ich zmianę, poprzez ustalenie, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne oraz ubezpieczenie zdrowotne została prawidłowo ustalona, a także o zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Organ rentowy w odpowiedziach na odwołania wniósł o ich oddalenie wywodząc jak w uzasadnieniach zaskarżonych decyzji.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 9 kwietnia 2014r. Sąd Okręgowy w Łodzi oddalił odwołania płatnika i zasądził od (...) w K. na rzecz ZUS I Oddziału w Ł. kwotę 780 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Okręgowy ustalił, że Przedsiębiorstwo (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w K., jako pracodawca i płatnik składek jest zobowiązana do odprowadzania składek do ZUS z tytułu ubezpieczeń społecznych pracowników, tj. ubezpieczenia emerytalnego, rentowych, chorobowego i wypadkowego oraz ubezpieczenia zdrowotnego.

W latach 2009 - 2011 obowiązywał u płatnika składek Regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych z dnia 1 stycznia 1994r. (dalej regulamin), w którym określono zasady i warunki przyznawania świadczeń socjalnych pracownikom odwołującego się płatnika. W regulaminie wśród świadczeń socjalnych, które mogą zostać przyznane pracownikom, przewidziano m.in. dofinansowanie do krajowego i zagranicznego wypoczynku dzieci i młodzieży organizowanego przez zakład lub indywidualnie przez osoby uprawnione w formie kolonii, obozów zimowisk oraz dofinansowanie do wczasów pracowniczych zakupionych przez zakład pracy i indywidualnie przez osoby uprawnione, jak też dofinansowanie do wypoczynku urlopowego organizowanego przez pracownika we własnym zakresie. Wśród świadczeń socjalnych nie przewidziano bonów towarowych z okazji świąt. W punkcie III regulaminu ustalone zostały zasady i warunki przyznawania świadczeń socjalnych. Co do wniosków o udzielenie pomocy socjalnej postanowiono, że kwalifikacji wniosków dokonuje służba socjalna w uzgodnieniu ze związkami zawodowymi (pkt IV.2). Przyznanie osobom uprawnionym świadczeń z Funduszu należy do decyzji kierownika zakładu pracy w uzgodnieniu z zakładowymi organizacjami związkowymi, a w sprawach nieregulowanych regulaminem zastosowanie mają obowiązujące przepisy prawa (pkt IV.4).

Organ rentowy dokonując kontroli u płatnika składek w 2012r. stwierdził, że w Regulaminie Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych dla (...) w K. nie zawarto zasad dotyczących przyznawania bonów towarowych lub dofinansowania wypoczynku urlopowego. Zasady dofinansowania wypoczynku spisane zostały w protokołach ze spotkań Prezesa (...) w K. z przedstawicielami związków zawodowych działających u zakładzie, uzależniając kwotę dofinansowania jedynie od osiąganego średniego wynagrodzenia brutto pracowników z trzech ostatnich miesięcy, przy czym kwoty dofinansowania pracowników zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy były rozliczane proporcjonalnie do wymiaru czasu pracy. Te same kryteria płatnik stosował w przypadku bonów towarowych.

Sąd Okręgowy ustalił wielkość Funduszu naliczonego w poszczególnych latach w okresie 2009 - 2011. Ustalił również, że płatnik przy przyznawaniu pracownikom świadczeń z Funduszu nie otrzymał, ani też nie żądał od beneficjentów podania informacji, umożliwiających przeprowadzenie indywidualnej analizy sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej każdego z pracowników. B. towarowe z okazji Ś. Wielkanocnych przyznano w jednakowej wartości dla wszystkich pracowników. Podejmując decyzje o przyznaniu świadczeń z okazji Świąt Bożego Narodzenia oraz dofinansowania do wypoczynku letniego płatnik kierował się tylko jednym kryterium - wysokością wynagrodzenia, z uwagi na podział uprawnionych na trzy grupy: do 1.800 zł, od 1.801 do 2.200 zł, od 2.200 zł brutto. Pracownicy składali oświadczenie o wysokości dochodów przed pójściem na urlop wypoczynkowy. W ramach tej samej grupy uprawnionych pracownicy otrzymywali sporne świadczenia w tej samej wysokości, różnice w wysokości świadczeń pomiędzy grupami wyniosły 30 zł.

Wśród pracowników, którym płatnik przyznał i wypłacił świadczenia według powyższych zasad byli zainteresowani. I tak J. W. otrzymał dofinansowanie do wypoczynku urlopowego w czerwcu 2009r. w kwocie 800 zł, w czerwcu 2010r. w kwocie 770 zł, w czerwcu 2011r. w kwocie 710 zł oraz bony towarowe o wartości 200 zł w kwietniu 2009r., 244 zł w grudniu 2009r., 180 zł w marcu 2010r., 329 zł w grudniu 2010r., 200 zł w kwietniu 2011r., 363 zł w grudniu 2011r. P. W. otrzymał dofinansowanie do wypoczynku urlopowego w maju 2009r. w kwocie 800 zł oraz bony towarowe o wartości 200 zł w kwietniu 2009r. A. Z. otrzymał dofinansowanie do wypoczynku urlopowego w lipcu 2009r. w kwocie 462 zł, w czerwcu 2010r. w kwocie 462 zł, w lipcu 2011r. w kwocie 426 zł oraz bony towarowe o wartości 120 zł w kwietniu 2009r., 146 zł w grudniu 2009r., 108 zł w marcu 2010r., 197 zł w grudniu 2010r., 120 zł w kwietniu 2011r., 202 zł w grudniu 2011r. J. Z. otrzymał dofinansowanie do wypoczynku urlopowego w kwietniu 2009r. w kwocie 800 zł, w sierpniu 2010r. w kwocie 800 zł oraz bony towarowe o wartości 200 zł w kwietniu 2009r., 244 zł w grudniu 2009r., 180 zł w marcu 2010r., 366 zł w grudniu 2010r. i 200 zł w kwietniu 2011r. Natomiast K. Z. otrzymał dofinansowanie do wypoczynku urlopowego w lipcu 2009r. w kwocie 800 zł, w lipcu 2010r. w kwocie 800 zł, w czerwcu 2011r. w kwocie 740 zł oraz bony towarowe o wartości 200 zł w kwietniu 2009r., 244 zł w grudniu 2009r., 180 zł w marcu 2010r., 366 zł w grudniu 2010r., 200 zł w kwietniu 2011r. i 400 zł w grudniu 2011r.

Płatnik nie naliczył składek od wartości przyznanych zainteresowanym świadczeń. Sąd podkreślił, że w toku procesu odwołujący się nie kwestionował rachunkowych wyliczeń podstaw wymiaru składek ustalonych przez organ rentowy w zaskarżonych decyzjach, a jedynie twierdził, że sporne świadczenia nie powinny być wliczane do podstaw wymiaru, jako świadczenia socjalne.

Powyższych ustaleń Sąd Okręgowy dokonał na podstawie zebranej dokumentacji oraz zeznań świadków, którym przypisał walor wiarygodności. W ocenie Sądu kluczową kwestią dla rozstrzygnięcia sprawy było to, czy płatnik przed przyznaniem spornych świadczeń zastosował kryterium socjalne i badał indywidualnie sytuację życiową, rodzinną i majątkową każdego z beneficjentów. Zdaniem Sądu pierwszej instancji, z zeznań świadków w sposób jednoznaczny wynika, że pracodawca przyznając sporne świadczenia nie analizował dogłębnie i indywidualnie sytuacji każdego pracownika, a swoją decyzję o przyznaniu wszystkim pracownikom spornych świadczeń w jednakowej wysokości podjął wyłącznie w oparciu o jedno kryterium, a mianowicie w oparciu o wysokość otrzymywanych przez ubezpieczonych wynagrodzeń, które w kontrolowanym okresie kształtowały się poniżej średniej krajowej. Świadczenie wskazywali, że w przypadku bonów i dofinansowania do wczasów płatnik nie wymagał wniosków od pracowników i przyznawał je w takiej samej wysokości wszystkim pracownikom, ponieważ ich zarobki były zbliżone, co w ocenie płatnika oraz związków zawodowych świadczyło o tym, że uprawnieni mają taką samą sytuację materialną. Z tej treści zeznań świadków wynika, że płatnik nie zastosował kryterium socjalnego przy podejmowaniu decyzji o przyznaniu spornych świadczeń zainteresowanym. Wprawdzie pracodawca podzielił beneficjentów na trzy grupy, z uwagi na progi, w jakich kształtowało się wynagrodzenie pracowników, ale każda grupa otrzymała sporne świadczenia w jednakowej wysokości w grupie, bez względu na to, jaką w danej grupie sytuację życiową, rodzinną i majątkową miał konkretny pracownik.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał odwołania za nieuzasadnione. Na wstępie swych rozważań Sąd podniósł, że istota rozpoznawanego w niniejszym postępowaniu sporu dotyczy podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne pracowników podlegających, z mocy art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz. U. z 2009r., Nr 205, poz. 1585 ze zm. - dalej „ustawa systemowa”) ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym i z mocy art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 w/w ustawy ubezpieczeniom chorobowemu i wypadkowemu, a także na ubezpieczenie zdrowotne z mocy ust. 1 i 6 oraz art. 83 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j. Dz. U. z 2008r., Nr 164, poz. 1027 ze zm.).

Zgodnie z art. 18 ust. 1 i ust. 2 w zw. z art. 20 ustawy systemowej, podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne stanowi przychód, o jakim mowa w art. 4 pkt 9 i 10 tej ustawy. Zgodnie zaś z treścią powołanego wyżej punktu 9 art. 4 cyt. ustawy, użyte w tej ustawie określenie przychód oznacza przychody rozumieniu ustawy z dnia 26 lipca 1991 roku o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz. U. z 2010 roku, Nr 51, poz. 307 ze zm.). Treść art. 12

ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych nie pozostawia żadnych wątpliwości, że wartość spornych w niniejszej sprawie świadczeń, które ubezpieczeni uzyskali w latach 2009 - 2011 od odwołującego płatnika, stanowi przychód tych pracowników.

Niektóre rodzaje przychodów podlegają wyłączeniu z podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne z mocy wydanego na podstawie art. 21 ust. 1 ustawy systemowej rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, które zawiera zamknięty katalog przychodów niestanowiących podstawy wymiaru składek (Dz. U. z 1999r., Nr 49, poz. 488 ze zm. - dalej „rozporządzenie”).

Ustawa o z.f.ś.s. w art. 2 pkt 1 definiuje działalność socjalną, przez którą należy rozumieć usługi świadczone przez pracodawców na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalno-oświatowej, sportowo-rekreacyjnej, opieki nad dziećmi w żłobkach, przedszkolach oraz innych formach wychowania przedszkolnego, udzielanie pomocy materialnej-rzeczowej lub finansowej, a także zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe na warunkach określonych umową. Zgodnie z treścią § 2 ust. 1 pkt 19 powołanego rozporządzenia, nie stanowią podstawy wymiaru składek, świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych.

Sąd Okręgowy w pełni podzielił stanowisko wyrażone w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2001r. (I PKN 579/00, OSNP 2003 nr 14, poz. 331), zgodnie z którym pracodawca administrujący środkami zakładowego funduszu świadczeń socjalnych nie może ich wydatkować niezgodnie z regulaminem zakładowej działalności socjalnej i którego postanowienia nie mogą być sprzeczne z zasadą przyznawania świadczeń według kryterium socjalnego, to jest uzależniającego przyznawanie ulgowych usług i świadczeń wyłącznie w zależności od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu.

Płatnik składek administrując funduszem socjalnym nie może tego czynić z pominięciem ustawy i w konsekwencji przez swoje działania uszczuplać zasoby tego funduszu, nawet jeśli odbyłoby się to przy pełnej aprobacie przedstawicieli związków zawodowych (por. uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 29 marca 2011r., III AUa 541/2010, OSA 2012/3, poz. 5 str. 72).

Sąd Okręgowy w pełni podzielił także stanowisko wyrażone w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2012r. (I UK 140/2012, LexPolonica nr 3954728), zgodnie z którym założeniem ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych jest podział środków tego funduszu między uprawnionych według kryterium socjalnego, co wyklucza zasadę równości. Przepis art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. wyraźnie wiąże wysokość przyznawanego świadczenia (będącego pomocą finansową w rozumieniu art. 2 ust. 1 ustawy) z rozpatrywaną łącznie sytuacją życiową rodzinną i materialną osoby uprawnionej. Taki zaś charakter - pomocy finansowej - miały przyznane w latach 2007 - 2010 przez płatnika wszystkim pracownikom świadczenia z okazji Świąt Bożego Narodzenia i Ś. Wielkanocnych, stanowiąc ulgowe świadczenia w rozumieniu art. 8 ust. 1 tej ustawy. Oznacza to, że ocena zgodności wydatkowanych środków z regulaminem powinna obejmować w niniejszej sprawie także i to, czy przyznanie świadczeń odbyło się zgodnie z kryteriami o jakich mowa w regulaminie.

Zgodnie z treścią ust. 2 art. 8 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, zasady i warunki korzystania a usług i świadczeń finansowanych z funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych. Regulamin zakładowego funduszu świadczeń socjalnych stanowi źródło prawa pracy zgodnie z dyspozycją art. 9 Kodeksu pracy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2008r., II PK 74/2008, OSNP 2010 nr 7-8, poz. 88, z dnia 20 sierpnia 2001r., I PKN 579/2000, OSNP 2003 nr 14, poz. 331). Naruszenie przez pracodawcę regulaminu wykorzystania zakładowego funduszu świadczeń socjalnych oznacza naruszenie art. 8 ust. 2 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Regulamin, jako źródło prawa pracy, jest wiążący dla płatnika w zakresie ogólnych zasad i kryteriów podziału środków funduszu świadczeń socjalnych, a także w odniesieniu do ustanowionego w tym regulaminie trybu przyznawania takich świadczeń pracownikom. Jednocześnie

Sąd Okręgowy podkreślił, że przepis art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. nie odnosi się do całości działalności socjalnej w rozumieniu jej art. 2 pkt 1, a jedynie do ulgowych świadczeń i usług. Regulamin może więc przewidywać wydatkowanie środków funduszu na inne cele, mieszczące się w ramach działalności socjalnej oraz ustalać inne zasady korzystania ze świadczeń na zasadzie równości i powszechnej dostępności (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2008r., II PK 74/08, OSNP 2010 nr 7-8, poz. 88, dotyczący tzw. imprez integracyjnych).

Należy zatem odróżnić dwie kategorie świadczeń i usług socjalnych ze względu na adresatów: indywidualne i zbiorowe. Jeśli chodzi o rodzaj indywidualnych świadczeń, które mogą być przyznawane uprawnionym, to niewątpliwie należą do nich, np. przyznawane w okresie świątecznym bonusy, tak jak to miało miejsce w niniejszej sprawie. Ponieważ jednak wielkość udzielonej pomocy socjalnej musi być zróżnicowana to, jeżeli miała miejsce sytuacja, że wszyscy pracownicy otrzymali bonusy o jednakowej wartości, bonusy te trzeba ocenić jako świadczenie dodatkowe pracodawcy, nie zaś jako ulgowe świadczenia z ZFŚS (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2009r., I UK 121/09, OSNP 2011 nr 9-10, poz. 133). Pogląd ten jest aktualny także co do pozostałych indywidualnych świadczeń socjalnych, do których należy także sporne dofinansowanie do wypoczynku letniego pracownika. Świadczenie to nie było bowiem adresowane do większej liczby uprawnionych, o charakterze wypoczynkowym, kulturalno-oświatowym, czy też rekreacyjno-sportowym (art. 2 pkt 1 u.z.f.ś.s.). Usługi i świadczenia kierowane do indywidualnych osób - z jakim mamy do czynienia w realiach niniejszej sprawy - nie mogą stanowić formy dodatkowego wynagrodzenia dla wszystkich pracowników i nie powinny być przyznawane wszystkim uprawnionym po równo, jeśli osoby te nie znajdują się w takiej samej sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej. Wobec powyższego oczywistym jest stwierdzenie, że pracodawca jako płatnik musiał poznać sytuację życiową, rodzinną i majątkową uprawnionych do korzystania z indywidualnych świadczeń socjalnych, ażeby w ogóle mógł prawidłowo rozdzielać sporne świadczenia. W związku z tym odwołujący się pracodawca był uprawniony do zbierania informacji o sytuacji materialno - życiowej pracowników (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2002r., I PKN 267/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 99). Jednakże takich kroków odwołujący się nie poczynił.

Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy, a zwłaszcza zeznania świadków, w sposób jednoznaczny wskazuje na to, że przedstawiciele związkowi i płatnik kryterium socjalne utożsamiali z wysokością wynagrodzenia uprawnionych, jakie ubezpieczeni otrzymywali w latach 2009 - 2011 w ramach stosunku pracy łączącego ich z odwołującym się. Tymczasem świadczenia z funduszu powinni uzyskać ci pracownicy, których sytuacja socjalna jest najgorsza, a ci, których sytuacja życiowa, rodzinna i materialna została uznana za dobrą mogą otrzymać z tego funduszu świadczenia w niższej wysokości, ale też mogą ich w ogóle nie otrzymać. Zgromadzony materiał wykazał, iż płatnik nie dokonał indywidualnej analizy sytuacji życiowej, rodzinnej i majątkowej każdego z uprawnionych do uzyskania spornych świadczeń socjalnych. Jest mało prawdopodobne, ażeby wszyscy pracownicy zatrudnieni u jednego pracodawcy pozostawali jednocześnie w jednakowej sytuacji materialnej, życiowej i rodzinnej. Sytuacja życiowa ma wszak z natury rzeczy charakter zmienny i może ulegać w pewnych okresach życia danego człowieka pogorszeniu, np. w związku z chorobą, śmiercią członka rodziny, czy też utratą mieszkania itp. Sytuacja rodzinna dotyczy zaś przede wszystkim liczby członków rodziny, z którymi pracownik prowadzi wspólne gospodarstwo domowe i na pewno różniła się u poszczególnych pracowników, a sytuacja materialna dotycząca posiadanych zasobów majątkowych i uzyskiwanych dochodów sprowadza się nie tylko do ustalenia wysokości wynagrodzenia pracownika zatrudnionego u płatnika, ale dotyczy wszystkich osób, z którymi ten pracownik prowadzi wspólne gospodarstwo domowe. Te kompleksowe informacje pozwalają dopiero w prawidłowy sposób ustalić kryterium socjalne, którym winien kierować się płatnik dokonując dystrybucji spornych świadczeń z funduszu socjalnego. Gdy pracownicy uzyskują w tej samej lub zbliżonej do siebie wysokości wynagrodzenia ze stosunku pracy łączącego ich z danym płatnikiem, sytuacja poszczególnych ubezpieczonych z uwagi na ich sytuację życiową i rodzinną może być różna z wyżej omówionych powodów.

Przyznanie przez płatnika składek spornych świadczeń bez indywidualnej analizy sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracowników odbyło się zatem - w ocenie Sądu Okręgowego - z naruszeniem regulaminu oraz art. 8 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Informacja o wysokości wynagrodzenia pracownika, sama w sobie nie określa jeszcze ani sytuacji życiowej, ani materialnej pracownika.

Rozpoznając niniejszą sprawę Sąd Okręgowy w całości podzielił pogląd Sądu Najwyższego, który w wyroku z dnia 16 września 2009r. (I UK 121/2009, OSNP 2011 nr 9-10, poz. 133) stwierdził, że jeżeli wypłata bonów towarowych

nie ma charakteru socjalnego, gdyż nie wiąże otrzymania bonów z kryterium socjalnym, to bony należy uznać za przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 u.p.d.o.f., który to przychód stanowi podstawę wymiaru składek - art. 18 ust. 1 ustawy systemowej w związku z § 1 rozporządzenia oraz art. 81 ust. 1 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu tego wyroku stwierdził nadto, że zasada wyrażona w art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. w zakresie, w jakim wymaga zastosowania kryterium socjalnego indywidualnie do każdego z uprawnionych, nie doznaje żadnych wyjątków. Nawet regulamin ZFŚS nie może zmienić tej zasady

Sąd Okręgowy podzielił również pogląd zawarty w wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 29 marca 2011r. (III AUa 541/10, OSA 2012 nr 3, poz. 5), iż pracodawca wydając pracownikom bony towarowe o jednakowej wartości wypłaca pracownikom świadczenie dodatkowe nie mające charakteru świadczenia z funduszu świadczeń socjalnych, skutkujące obowiązkiem zapłacenia składek na ubezpieczenia społeczne. Sporne świadczenia nie miały charakteru socjalnego, gdyż ich otrzymanie nie wiązało się z zastosowaniem przez płatnika kryterium socjalnego z art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. W konsekwencji świadczenia te oznaczają przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 u.p.d.o.f., który to przychód stanowi podstawę wymiaru składek zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy systemowej w związku z § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej dnia 18 grudnia 1998r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. 1998 r. Nr 161, poz. 1106 ze zm.). Dochodząc do powyższych wniosków Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. orzekł jak w punkcie pierwszym sentencji wyroku, zaś o kosztach procesu postanowił na zasadzie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., przy zastosowaniu stawek zastępstwa procesowego określonych w § 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu.

Wyrok ten zaskarżył w całości apelacją płatnik - Przedsiębiorstwo (...) Spółka z o.o. w K. zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, a mianowicie:

- art. 83 ust. 1 pkt 3 w związku z art. 91 ust. 5 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych przez przyjęcie, że organ rentowy jest uprawniony do badania zasad przyznawania świadczeń z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, w tym tzw. kryterium socjalnego, podczas gdy ustawa z dnia 4 marca 1994r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych w art. 8 ust. 3 uprawnienia kontrolne przyznała jedynie związkom zawodowym;

- art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 4 marca 1994r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych przez przyjęcie, że przepis ten formułuje jedno kryterium socjalne, na które składa się łącznie sytuacja życiowa, rodzinna i materialna pracownika, podczas gdy wykładnia językowa prowadzi do wniosku, że ustawodawca we wskazanym przepisie posłużył się nie jednym kryterium socjalnym lecz trzema różnymi kryteriami, które nie pozostają względem siebie w koniunkcji, a ich relacja polega na wzajemnym uzupełnianiu się;

- § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe przez bezpodstawne uznanie, że te świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych były wypłacane wbrew ustawie i regulaminowi i nie mogą być uznane za świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne oraz powinny być przyjęte do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne mimo, iż skarżący wypłacał je zgodnie z obowiązującymi przepisami, jak i obowiązującym w zakładzie regulaminem oraz w porozumieniu z przedstawicielami związków zawodowych działających w przedsiębiorstwie, w oparciu o kryterium średniego wynagrodzenia brutto pracowników z trzech ostatnich miesięcy.

Apelujący zarzucił nadto naruszenie przepisów prawa procesowego - art. 386 § 4 k.p.c., przez nierozpatrzenie istoty sprawy polegające na pominięciu przez Sąd pierwszej instancji merytorycznych zarzutów powoda co do braku legitymacji organu rentowego do przeprowadzania kontroli w zakresie prawidłowości stosowania przez zakład pracy kryterium socjalnego przy podziale świadczeń z z.f.ś.s..

W świetle tak sformułowanych zarzutów skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i poprzedzających go decyzji ZUS przez przyjęcie, że wypłacone ubezpieczonym świadczenia, w postaci dofinansowania do urlopu wypoczynkowego oraz bonów towarowych, zakwestionowane przez organ rentowy nie stanowią podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie społeczne, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpatrzenia - przy uwzględnieniu kosztów postępowania odwoławczego.

Sąd Apelacyjny w Łodzi zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna i jako taka podlega oddaleniu.

Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił stan faktyczny i zastosował właściwe prawo materialne. Przedstawił szczegółowe i wnikliwe rozważania prawne. Przywołał ugruntowane orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych odnośnie tego, jakie świadczenia wypłacone pracownikom mogą być uznane za świadczenia socjalne, a jakie nie i jakie konsekwencje na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych wywołuje nieuznanie wypłaconych świadczeń za świadczenia socjalne. Sąd Apelacyjny podziela powyższe ustalenia i rozważania Sądu pierwszej instancji.

Spór w niniejszej sprawie dotyczy podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne pracowników (podlegających, z mocy art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych, ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym i z mocy art. 11 pkt 1 i art. 12 pkt 1 tej ustawy, ubezpieczeniom chorobowemu i wypadkowemu) oraz podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne na podstawie art. 81 ust. 1 ustawy z 27 sierpnia 2004r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (t.j. Dz.U. z 2008 r. Nr 164, poz. 1027, ze zm.). Organ rentowy ustalił nową, wyższą podstawę wymiaru tych składek, wliczając do niej świadczenia wypłacone zainteresowanym pracownikom z ZFŚS z naruszeniem regulacji ustawowych.

Zgodnie z art. 18 ust. 1 w związku z art. 20 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U z 2015r. poz. 121), podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne stanowi przychód, o jakim mowa w art. 4 pkt 9 i pkt 10 tej ustawy. Stosownie do powołanego wyżej punktu 9 art. 4 - użyte w ustawie określenie przychód oznacza przychód w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu: zatrudnienia w ramach stosunku pracy, pracy nakładczej, służby, wykonywania mandatu posła lub senatora, wykonywania pracy w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania, pobierania zasiłku dla bezrobotnych, świadczenia integracyjnego i stypendium, wypłacanych bezrobotnym oraz stypendium sportowego, a także z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności oraz umowy agencyjnej lub umowy zlecenia, jak również z tytułu współpracy przy tej działalności lub współpracy przy wykonywaniu umowy. W myśl art. 81 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, do ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne pracowników stosuje się przepisy określające podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe tych osób. W świetle art. 12 ust. 1 ustawy z 26 lipca 1991r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j. Dz.U. z 2012r. poz. 361) za przychody ze stosunku służbowego, stosunku pracy, pracy nakładczej oraz spółdzielczego stosunku pracy uważa się wszelkiego rodzaju wypłaty pieniężne oraz wartość pieniężną świadczeń w naturze bądź ich ekwiwalenty, bez względu na źródło finansowania tych wypłat i świadczeń, a w szczególności: wynagrodzenia zasadnicze, wynagrodzenia za godziny nadliczbowe, różnego rodzaju dodatki, nagrody, ekwiwalenty za nie wykorzystany urlop i wszelkie inne kwoty niezależnie od tego, czy ich wysokość została z góry ustalona, a ponadto świadczenia pieniężne ponoszone za pracownika, jak również wartość innych nieodpłatnych świadczeń lub świadczeń częściowo odpłatnych.

Zatem wartość bonów towarowych uzyskanych od pracodawcy oraz dofinansowanie do wczasów stanowią przychód pracownika w rozumieniu art. 12 ww. ustawy. Wyłączenia z podstawy wymiaru składek wynikają z rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U Nr 161, poz. 1106 ze zm.), zawierającego zamknięty katalog przychodów niestanowiących podstawy wymiaru składek. Na podstawie § 2 ust. 1 pkt 19 tego rozp., nie stanowią podstawy wymiaru składek świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych.

Z niespornych ustaleń Sądu Okręgowego wynika, że u płatnika składek - (...) spółki z o.o. w K. istniał Regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych (ZFŚS). Regulamin ten (w brzmieniu obowiązującym w spornym okresie) w pkt I wskazywał osoby uprawnione do korzystania z ZFŚS, w pkt II wymieniał świadczenia, na sfinansowanie lub dofinansowanie, których mogą być przeznaczone zgromadzone w nim środki, zaś w pkt. III i IV określał m.in. zasady i warunki przyznawania świadczeń socjalnych. W pkt. IV ppkt. 1 - 3 wskazano, że działalność socjalna w zakładzie prowadzona jest w oparciu o zatwierdzony plan roczny (ppkt 1). Kwalifikacja wniosków dokonywana była przez służbę socjalną w uzgodnieniu z organizacjami związkowymi (ppkt 2), przyznanie osobom uprawnionym świadczeń z Funduszu należało do decyzji kierownika zakładu pracy uzgodnionej z zakładowymi organizacjami związkowymi (ppkt 3). Z treści przywołanego regulaminu nie wynika, by zawierał on jakiegokolwiek postanowienia stwierdzające wprost, że pracodawca ma obowiązek ustalać sytuację życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. Nie ustalono również jakichkolwiek reguł odnoszących się do sposobu ustalania przez pracodawcę takiej sytuacji u osoby uprawnionej.

Przypomnieć zaś należy, że art. 8 ust. 2 ustawy z 4 marca 1994r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz.U. z 1996 r. Nr 70, poz. 335 ze zm.) wymaga, by pracodawca w regulaminie, uzgodnionym z zakładowymi organizacjami związkowymi, ustalił między innymi warunki korzystania przez osoby uprawnione z usług i świadczeń finansowanych z zakładowego funduszu (dalej - Fundusz). Treść art. 8 ust. 1 ustawy uzasadnia przy tym tezę, że pracodawca nie może ustalić tych warunków według wybranych przez siebie kryteriów, z pominięciem naczelnej zasady wyrażonej w tym przepisie, tej mianowicie, że przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu zostało uzależnione wyłącznie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. Jest to tzw. kryterium socjalne, którego przyjęcie przez ustawodawcę oznacza, że jest wykluczone przyznawanie ulgowych usług i świadczeń z Funduszu ogółowi zatrudnionych w tej samej wysokości, według zasady „każdemu po równo”. Doświadczenie życiowe pokazuje zarazem, że jest mało prawdopodobne, by dwie osoby uprawnione pozostawały w jednakowej sytuacji materialnej, życiowej i rodzinnej, a tylko taka (lub bardzo zbliżona) pozwalałaby na przyznanie świadczeń w tej samej wysokości. Tym bardziej więc możliwość taką należy wykluczyć, gdy uprawnionymi jest kilka, kilkanaście czy kilkadziesiąt osób. (por. wyrok Sądu Najwyższego z 20 sierpnia 2001r., I PKN 597/00, OSNP 2003 nr 14, poz. 331). Skoro środki z Funduszu mają łagodzić różnice w poziomie życia pracowników i ich rodzin oraz wyrównywać sytuację bytową, socjalną pracowników, to muszą istnieć obiektywne i sprawdzalne kryteria oceny tej sytuacji. Ustawa o z.f.ś.s. w art. 8 ust. 1 stanowi, że przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. W ust. 2 - zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1 oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych. Pracodawca, u którego nie działa zakładowa organizacja związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym przez załogę do reprezentowania jej interesów. Zatem także ustawa nie wskazuje, w jaki sposób pracodawca ma ustalić sytuację życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. Oznacza to, że pracodawca ma swobodę, na podstawie jakich danych powyższą sytuację ustali. Może zatem dokonać tego na przykład w oparciu o wysokość średniego dochodu na jednego członka rodziny. Ten sposób oceny sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej jest akceptowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego, jako usprawiedliwione kryterium oceny tej sytuacji, gdyż jest to obiektywnie czytelny i miarodajny sposób oceny zasadności ubiegania się o świadczenie z Funduszu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2008r., II PK 156/07, OSNP 2009 nr 7-8, poz. 96). Pracodawca ma także swobodę w doborze instrumentów, przy pomocy których ustali sytuację socjalną (życiową, rodzinną i materialną) osób uprawnionych. Może tego dokonać np. przez zobowiązanie ubiegającego się o świadczenie pracownika do złożenia oświadczenia, bądź wniosku, w którym znajdą się wszystkie niezbędne informacje dotyczące sytuacji rodzinnej, życiowej i materialnej tego pracownika, czyli takie informacje, które pozwolą pracodawcy, w zgodzie z ustawą i regulaminem Funduszu, ustalić sytuację życiową, rodzinną i materialną. Ważne jest, aby przed przyznaniem świadczenia z Funduszu, pracodawca rzeczywiście uzależnił samo przyznanie świadczenia, a następnie jego wysokość, od sytuacji socjalnej pracownika.

Z materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie wynika jednoznacznie, że pracodawca przed przyznaniem spornych świadczeń z ZFŚS, tj. bonów towarowych oraz dofinansowania do wypoczynku nie wiedział, bo nie badał i nie ustalił, jaka jest sytuacja życiowa, rodzinna i materialna pracowników, którym te świadczenia przyznał. Jak prawidłowo wskazał Sąd Okręgowy, przy przyznawaniu pracownikom w latach 2009 - 2011 bonów o jednakowej wartości z okazji Świąt Bożego Narodzenia i Ś. Wielkanocnych oraz dofinansowania do wypoczynku letniego w jednakowej wysokości, płatnik składek nie otrzymał, ani też nie żądał od beneficjentów podania informacji umożliwiających przeprowadzenie indywidualnej analizy sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej każdego z tych pracowników. Podejmując decyzje o przyznaniu spornych świadczeń pracownikom pracodawca kierował się tylko jednym kryterium, a mianowicie tym, w jakiej wysokości uprawnieni (podzieleni na 3 grupy z uwagi na przekroczenie progu osiągniętych dochodów) uzyskiwali wynagrodzenie z tytułu stosunku pracy łączącego ich z (...) w K.. W ramach tej samej grupy wszyscy pracownicy otrzymywali sporne świadczenia z Funduszu w takiej samej wysokości. Taki wniosek wypływa wprost z zeznań świadków M. C., J. P. i G. G..

Sumując, płatnik składek, wbrew postanowieniom art. 8 ust. 2 ustawy o z.f.ś.s., nie przewidział w regulaminie zasad dotyczących sposobu ustalania położenia socjalnego osób uprawnionych do świadczeń z Funduszu, zaś decyzja o ich przyznaniu w praktyce oparta była na podziale pracowników na trzy grupy uposażonych, w zależności od wysokości uzyskiwanego wynagrodzenia. W piśmiennictwie podkreśla się, że ustawodawca wprowadzając w art. 8 ust. 1 ustawy uwarunkowanie sytuacją życiową, rodzinną i materialną uprawnionego nie dokonał hierarchizacji kryteriów. Kryterium sytuacji życiowej ma najczęściej charakter nagły i przemijający, o dużej wyjątkowości, czego nie można przypisać stanowi rodzinnemu i materialnemu, mającym z reguły charakter długotrwały. Doniosłości ustawowych kryteriów należy poszukiwać w istocie poszczególnych świadczeń, np. dofinansowanie do wczasów uzależnione bywa z reguły od sytuacji materialnej, a przydział paczek świątecznych od sytuacji rodzinnej (liczby posiadanych dzieci). Wszystkie kryteria odnoszą się jednak do konkretnej jednostki i jej rodziny (vide: „Kryteria socjalne a dystrybucja środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych” P. P., Monitor Prawa Pracy 2010r. Nr 12). Analizując zarzut skarżącego w kwestii uczynienia przez płatnika zadość kryterium materialnemu stwierdzić należy, że choć w ogólnym pojęciu kryterium socjalnego mieszczą się trzy poszczególne kryteria, wskazane w art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s., to w żadnym razie podział pracowników na trzy grupy uposażonych nie wypełnił kryterium materialnego w rozumieniu przywołanej normy. W istocie pracodawca nie dokonał bowiem żadnej indywidualizacji. Choć podzielił ogół pracowników na trzy grupy, to nadal pozostał przy elemencie grupowości, a nadto nie poznał rzeczywistej sytuacji materialnej uprawnionych, gdyż sytuacja materialna pracownika zależy także od innych czynników, poza wysokością jego wynagrodzenia.

W tym miejscu podnieść należy, że Sąd Apelacyjny nie podziela poglądu wyrażonego przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w wyroku z dnia 12 lutego 2013r., III AUa 1421/11, na który to w treści apelacji powołał się skarżący. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu organ rentowy nie ma uprawnień do ingerencji w zasady przydziału bonów, to jest w badanie sytuacji materialnej, rodzinnej i osobistej pracowników. Zdaniem tego Sądu, problem ów ustawa o z.f.ś.s. uregulowała odmiennie i uprawnienia kontrolne przyznała jedynie związkom zawodowym. Ze stanowiskiem tym nie sposób się zgodzić. Przywoływany tu wielokrotnie przepis art. 8 ustawy w ust. 3 przewiduje wprawdzie prawo do występowania przez związki zawodowe do sądu pracy z roszczeniem o zwrot Funduszowi środków wydatkowanych niezgodnie z przepisami ustawy lub o przekazanie należnych środków na Fundusz, lecz takie uprawnienie przyznane przez ustawodawcę związkom zawodowym nie oznacza ograniczenia uprawnień kontrolnych ZUS, legitymizowanych treścią art. 83 oraz art. 86 i nast. ustawy systemowej. W myśl art. 83 ust. 1 pkt 3 ustawy Zakład Ubezpieczeń Społecznych wydaje decyzje w zakresie indywidualnych spraw dotyczących w szczególności: ustalania wymiaru składek i ich poboru. Zgodnie zaś z art. 86 ust. 1 i 2 ww. ustawy, kontrolę wykonywania zadań i obowiązków w zakresie ubezpieczeń społecznych przez płatników składek przeprowadzają inspektorzy kontroli Zakładu. Kontrola może obejmować w szczególności prawidłowość i rzetelność obliczania, potrącania i opłacania składek oraz innych składek i wpłat, do których pobierania zobowiązany jest Zakład. Jak wskazano wyżej, w myśl art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1, art. 18 ust. 1 ustawy systemowej oraz art. 81 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, podstawą wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne oraz ubezpieczenie zdrowotne jest uzyskiwany przez ubezpieczonego przychód w rozumieniu

ustawy o podatku dochodowym. Wypłata świadczeń z Funduszu która, wbrew istocie tych świadczeń, w rzeczywistości stanowić ma uzupełnienie otrzymywanego wynagrodzenia, wpływa bezpośrednio na wysokość wynagrodzenia, a co za tym idzie na podstawę wymiaru należnych składek. W ramach realizacji celu badania rzetelności obliczania, potrącania i opłacania składek, a więc i ewentualnego uszczuplenia wysokości składek przez płatnika, organ rentowy ma kompetencje do kwestionowania postanowień regulaminu z.f.ś.s., które pozostają w kolizji z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierzają do obejścia prawa (tak m.in. Sąd Apelacyjny w Gdańsku z dnia 8 listopada 2012r., III AUa 1307/12, LEX nr 1236157). Ma również prawo do badania rzeczywistego charakteru prawnego przyznawanych pracownikom świadczeń, jeśli materia regulaminową w ogóle nie objęto kwestii badania sytuacji uprawnionych. Dlatego też brak jest dostatecznych argumentów jurydycznych, aby uznać, że organ rentowy nie jest władny do dokonywania kontroli charakteru świadczeń wypłacanych jako socjalne, w tym i tego, czy przyjęte zasady wypłaty świadczeń nie stanowią obejścia ustawowego nakazu przewidzianego w art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. Z tego powodu nieuprawniony jest zarzut skarżącego, sprowadzający się do kwestionowania uprawnień organu rentowego co do zakresu kontroli świadczeń z ZFŚS i wynikającego z takiego rozumowania naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 386 § 4 k.p.c.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, zgromadzony w sprawie materiał dowodowy upoważnia do konkluzji, że płatnik wypłacał swym pracownikom z Funduszu dodatkowe wynagrodzenie ze stosunku pracy. Wypłata i wysokość świadczeń nie były poprzedzone ustaleniami dotyczącymi sytuacji życiowej, materialnej i rodzinnej każdego pracownika, któremu te świadczenia wypłacono, zatem nie były to świadczenia ulgowe z Funduszu. Przywoływane zaś kryterium wysokości otrzymywanego wynagrodzenia nie sposób uznać za miarodajne wobec obowiązku ustalenia sytuacji socjalnej konkretnej osoby uprawnionej. Brak też podstaw by twierdzić, że sytuacja bytowa pracowników była identyczna, czy nawet zbliżona, pracodawca tego bowiem nie ustalał. W istocie zatem sporne świadczenia zostały wypłacone z Funduszu w sposób niezgodny z treścią art. 8 ust. 1 ustawy z 4 marca 1994r. o z.f.ś.s., a więc nie mogą one zostać uznane za świadczenia przeznaczone na cele socjalne w ramach ZFŚS w rozumieniu § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. O ile zbliżona sytuacja materialna i rodzinna pracowników prowadzi do oceny, że przyznanie im świadczeń w tej samej wysokości nie narusza art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, o tyle winna być ona rozpatrywana indywidualnie. Dodać przy tym trzeba, że postanowienia regulaminu wiążą pracodawcę oraz osoby uprawnione w zakresie zakładowej działalności socjalnej. Przyznanie zaś świadczeń z pominięciem wymaganych ustawą kryteriów, nawet za zgodą organizacji związkowej, oznacza naruszenie przez pracodawcę art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2012r., I UK 140/12, OSNP 2013 nr 13-14, poz. 160). Rację ma skarżący, że u płatnika składek ustalenie regulaminu ZFŚS odbyło się przy udziale funkcjonujących w zakładzie pracy związków zawodowych. Niemniej jednak ustalanie postanowień regulaminu nie może być oderwane od podstawowej i bezwzględnie obowiązującej zasady przy rozdziale ulgowych usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, wyrażonej w art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s., a nakazującej uwzględniać sytuację życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej. Pracodawca może oczywiście wprowadzać do regulaminu także inne zasady, o ile nie kolidują one z kryterium socjalnym (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 20 marca 2013r., III AUa 1159/12, LEX nr 1313396). Przyjęty przez pracodawcę regulamin nie może jednak pozostawać w sprzeczności z przywołanym przepisem art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s., nawet jeśli związki zawodowe wyraziły zgodę na taką treść regulaminu.

Jak trafnie wywiódł Sąd Okręgowy, wypłata bonów towarowych i dopłaty do wypoczynku nie mająca charakteru socjalnego kwalifikuje się jako przychód pracownika w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy z 26 lipca 1991r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j. Dz.U. z 2000r., Nr 14, poz. 176 ze zm.), który to przychód stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. Jest to przychód ze stosunku pracy. Raz jeszcze podkreślić trzeba, że indywidualna pomoc z Funduszu może być dokonywana jedynie wówczas, gdy uzależnia się jej przyznanie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej pracownika. Świadczenia przyznane pracownikom płatnika, w tym i zainteresowanym, nie były natomiast uzależnione od tej sytuacji ani na etapie przyznawania, ani na etapie ustalania wysokości, co oznacza, że świadczenia te trzeba ocenić jako świadczenia dodatkowe pracodawcy, a nie świadczenia z Funduszu, ze wszystkimi tego konsekwencjami prawnymi tak wobec pracowników, jak wobec płatnika

składek i jednocześnie pracodawcy - jako przychód stanowiący podstawę wymiaru składek (art. 18 ust. 1 ustawy systemowej w związku z § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998r. oraz art. 81 ust. 1 ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych). Nie zachodzi tutaj wyłączenie przewidziane w § 2 ust. 1 pkt 19 wymienionego rozporządzenia (por. też wyroki Sądu Najwyższego z 16 sierpnia 2005r., I PK 12/05, OSNP 2006 nr 11-12, poz. 182, z dnia 16 września 2009r., I UK 121/09, OSNP 2011 nr 9 - 10, poz. 133, wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 18 października 2011r., III AUa 851/11, OSA 2011, nr 2-3, str. 82, wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 29 marca 2011r., III AUa 541/2010, OSA 2012 nr 3, poz.5).

Chybiony jest też apelacyjny zarzut naruszenia prawa materialnego § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998r. Przepis ten nie może być bowiem interpretowany z pominięciem treści art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. Kwestia ta była przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego, który w przywołanym wyżej wyroku z dnia 16 września 2009r., I UK 121/09, wyraził stanowczy pogląd, że jeżeli wypłata bonów towarowych nie ma charakteru socjalnego, gdyż nie wiąże otrzymania bonów z kryterium socjalnym, to bony należy uznać za przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym, który to przychód stanowi podstawę wymiaru składek. Sąd Apelacyjny stanowisko to w pełni podziela. Podobna konstatacja dotyczy dopłaty do wypoczynku urlopowego, jako świadczenia ulgowego o indywidualnym charakterze. Dodać jeszcze należy, że źródło finansowania nie kreuje charakteru prawnego świadczeń, jeśli nie zostały one przyznane w ramach wymaganej procedury. Przyznanie świadczeń z konta Funduszu bez rzeczywistego zastosowania kryterium socjalnego oznacza naruszenie art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych i takiego naruszenia płatnik się dopuścił.

Mając na względzie powyższe Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c., apelację Przedsiębiorstwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oddalił. O kosztach procesu Sąd Apelacyjny orzekł stosownie do art. 98 § 1 k.p.c., w zw. z § 6 pkt. 2 w zw. z § 12 ust. 1 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (t.j. Dz.U. z 2013r. poz. 490).

\